

ОӘЖ 33:316.330.34

ЖАСТАР КӘСІПКЕРЛІГІ ЖӘНЕ ОНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАР

Журтыбай Айтолкын Ғанибекқызы

1 курс магистранты, Саясаттану және әлеуметтік-философиялық пәндер кафедрасы, «Әлеуметтану» білім беру бағдарламасы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

Бұл мақалада жастар кәсіпкерлігінің қазіргі экономикалық жүйедегі маңыздылығы мен оның әлеуметтік-мәдени құндылықтармен тығыз байланысы талқыланады. Жастар кәсіпкерлігі экономикалық белсенділікті арттыру, инновациялық идеяларды жүзеге асыру және әлеуметтік мәселелерді шешу құралы ретінде қарастырылады. Жастардың кәсіпкерлік белсенділігіне әсер ететін негізгі факторлардың бірі – әлеуметтік-мәдени құндылықтар, олардың кәсіпкерлікке деген көзқарасы мен мотивациясы. Жастар кәсіпкерлігі ұлттық мәдениет пен дәстүрлерге, әлеуметтік жауапкершілікке, білім мен инновацияға, отбасы мен рухани құндылықтарға негізделеді. Мемлекеттік бағдарламалар мен қолдау жүйелері жас кәсіпкерлердің әлеуетін арттырып, елдің тұрақты дамуына үлес қосады. Қазіргі жастар кәсіпкерлігі экономикалық ғана емес, әлеуметтік-мәдени аспектілермен тығыз байланысты маңызды фактор ретінде қарастырылады

Кілт сөздері: Жастар кәсіпкерлігі, әлеуметтік-мәдени құндылықтар, мемлекеттік бағдарламалар, инновация мен білім, экономикалық белсенділік.

Қазіргі заманғы экономикалық жүйеде жастар кәсіпкерлігі маңызды факторлардың бірі ретінде қарастырылады. Ол экономикалық белсенділікті арттыру, инновациялық идеяларды іске асыру және әлеуметтік-экономикалық мәселелерді шешу құралы болып табылады. Кәсіпкерлік қызметтің тиімділігіне әсер ететін негізгі факторлардың бірі – әлеуметтік-мәдени құндылықтар. Бұл құндылықтар жастардың кәсіпкерлікке деген қызығушылығының артуына, олардың экономикалық және әлеуметтік тұрғыда белсенді болуына ықпал етеді.

Жастар кәсіпкерлігі – бұл жастардың экономикалық белсенділігін арттыру, инновациялық идеяларды жүзеге асыру және қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді шешу үшін қажетті құрал. Статистикаға сәйкес, Қазақстанда 29 жасқа дейінгі жастардың тіркелген кәсіпкерлік субъектілерінің саны 250 509-ды құрайды, оның 90%-ы тұрақты жұмыс істейді. Жастардың кәсіпкерлік қызметі жаңа жұмыс орындарын құру, жұмыссыздық деңгейін төмендету және білікті

мамандарды даярлау сияқты әлеуметтік-экономикалық проблемаларды шешуге көмектеседі [1].

Демек, жастар кәсіпкерлігі – экономикалық дамудың қозғаушы күші. Қазақстанда жастардың кәсіпкерлік белсенділігін арттыру мақсатында түрлі мемлекеттік бағдарламалар жүзеге асырылуда. Левкин Н.В. өзінің еңбегінде мәдениетті басқарудың заманауи тенденцияларын талдай отырып, кәсіпкерліктің мәдени аспектілерін атап өтеді. Кәсіпкерлік мәдениет жастардың экономикалық белсенділігін арттыруға, жаңа идеяларды жүзеге асыруға және қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Кәсіпкерлік мәдениет – бұл ұйымның немесе қоғамның кәсіпкерлік қызметке деген көзқарасы мен қатынасы. Левкин Н.В. атап өткендей, мәдениет кәсіпкерліктің тиімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Жастардың кәсіпкерлікке деген қызығушылығы көбінесе олардың мәдени құндылықтарына байланысты. Кәсіпкерлік мәдениет көптеген факторлардың әсерінен қалыптасады, олардың әрқайсысы жағдайға байланысты кәсіпкерлікті не қолдайтын, не тежейтін болуы мүмкін. Кәсіпкерлік мәдениетке тікелей әсер ететін экзогендік факторлар бар. Солардың бірі – мемлекеттік мәдени саясат. Н.В. Левкиннің пікірінше, мемлекет осы саясат арқылы жекелеген кәсіпорындар мен олардың бірлестіктерінің ұйымдық мәдениетін қалыптастыруға тікелей және (немесе) жанама түрде әсер ете алады және әсер етуі тиіс [2]. Экзогендік факторларға жеке тұлғалық ерекшеліктер, құндылықтық бағдарлар, кәсіпкерлік белсенділік деңгейі жатады. Жастар кәсіпкерлігінің ерекшелігі – олардың инновацияға бейімділігі, тәуекелге баруға дайындығы және әлеуметтік жауапкершілікті сезінуі. Бұл факторлар кәсіпкерлік қызметті жүргізу тәсілдеріне, бизнестің әлеуметтік бағыттылығына және ұзақ мерзімді стратегияларды анықтауға ықпал етеді.

Қазіргі заманғы социологиялық тәсілдің теориялық негізін М. Вебер қалады, ол кәсіпкерлікті әлеуметтік-мәдени контексте тамыр жайған қызмет ретінде қарастырды. Оны мына сұрақ қызықтырды: неге ұқсас жағдайларда біреулер кәсіпкерге айналады, ал басқалары айналмайды? Вебер бұл құбылысты кәсіпкерлік қызметтің жеке тұлғаның әлеуметтік рөлдерімен, мәртебесімен, отбасылық және достық ортасымен, ең бастысы – дінімен байланыстылығымен түсіндірді. Оның тұжырымдамасына сәйкес, протестанттық еңбек этикасы бизнестің табыстылығына елеулі әсер етеді. Яғни, кәсіпкерлік белсенділік белгілі бір әлеуметтік топта қалыптасқан көзқарастардың, дәстүрлер мен ережелердің ықпалымен қалыптасады. Жастар кәсіпкерлігі экономикалық қана емес, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени құбылыс ретінде қарастырылады. М. Вебердің еңбектеріне сүйене отырып, кәсіпкерлік қызметтің қалыптасуында әлеуметтік құндылықтар, мәдени дәстүрлер мен діни көзқарастар шешуші рөл атқаратынын атап өткен жөн. Вебердің протестанттық еңбек этикасына қатысты тұжырымдамасы

кәсіпкерліктің табыстылығы белгілі бір мәдени ортада қалыптасқан құндылықтар жүйесіне тәуелді екенін көрсетеді. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстандағы кәсіпкерлік мәдениеті ұлттық дәстүрлермен, құндылықтық бағдарлармен және мемлекеттік саясаттың бағыттарымен тығыз байланысты [3].

Кәсіпкерлік мәдениеттің қалыптасуына әсер ететін негізгі факторлардың бірі – жастардың экономикалық қызметке деген көзқарасы мен мотивациясы. Бұл фактор көбінесе отбасы құндылықтары, білім беру жүйесі және әлеуметтік орта арқылы қалыптасады. Қазақстандық жастардың кәсіпкерлікке деген қызығушылығын арттыру мақсатында түрлі мемлекеттік бағдарламалар жүзеге асырылуда. Олардың қатарында «Бизнестің жол картасы – 2025», «Жас кәсіпкер» және басқа да бастамалар бар. Бұл бағдарламалар жас кәсіпкерлерге қаржылай қолдау көрсету, олардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру және инновациялық жобаларды жүзеге асыру үшін қажет жағдайлар жасауды көздейді.

Кәсіпкерлік мәдениетінің қалыптасуы көбіне оның субъектісінің ерекшеліктерімен анықталады. Бұл тұрғыда жастар кәсіпкерлік қызметтің ерекше субъектісі ретінде қарастырылады, себебі олар кәсіпкерлік мәдениеттің тасымалдаушысы ретінде өзіндік сипаттарға ие.

Ғылыми зерттеулерде «жастар» ұғымын анықтауға әртүрлі тәсілдер қолданылады. Бұл әлеуметтік топты сипаттаудың негізгі критерийі – жас ерекшелігі. Жастарды анықтаудың ең кең таралған тәсілдері – субмәдениеттік, стратификациялық [4] және әлеуметтік-психологиялық [5].

А. Г. Масалов ұсынған жастардың анықтамасын негізге ала отыра қарастырсақ. Ол әртүрлі тәсілдерді біріктіре отырып, жастарды «орташа жас шегі 14–30 жас аралығында болатын әлеуметтік-демографиялық топ» ретінде қарастырады. Оның пікірінше, бұл жас кезеңі ағзадағы маңызды гормоналды өзгерістермен қатар, әлеуметтік мобильділік үдерісімен сипатталады. Бұл мобильділік баланың тәуелсіз болмауынан бастап, жеке тұлғаның қоғамда өзін-өзі анықтауына, ата-анасына экономикалық және өзге де тәуелділіктен толық құқықтық жауапкершілікке өтуімен байланысты [6].

Жастар кәсіпкерлігі тек экономикалық қызмет ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік-мәдени факторлармен тығыз байланысты құбылыс. Кәсіпкерлікке деген көзқарас жастардың этикалық ұстанымдарына, әлеуметтік ортаға және құндылықтық бағдарларына негізделеді. Әлеуметтік-мәдени құндылықтар жастардың кәсіпкерлік қызметін қалыптастыратын негізгі элементтердің бірі болып табылады, олардың бизнестегі мінез-құлқына, шешім қабылдау үдерісіне және қоғамдағы орнына ықпал етеді.

Жастар кәсіпкерлігінің негізгі әлеуметтік-мәдени құндылықтарына мыналар жатады:

1. Ұлттық мәдениет және дәстүрлер

Ұлттық мәдениет пен дәстүрлер кәсіпкерлік қызметке елеулі әсер етеді. Жастардың ұлттық құндылықтарды сақтауы мен насихаттауы олардың кәсіпкерлік әрекетінің ерекшеліктерін анықтайды. Ұлттық мәдениет негізінде құрылған кәсіпкерлік модельдер жергілікті нарықтың сұраныстарына ғана емес, сонымен қатар ұлттық бірегейлікті нығайтуға бағытталады. Осылайша, отандық өнімдер мен қызметтерді дамытуды көздейтін бастамалар қоғам үшін үлкен маңызға ие.

2. Әлеуметтік жауапкершілік

Бүгінгі таңда жастар әлеуметтік жауапкершілік қағидаларын басшылыққа ала отырып, кәсіпкерлікпен айналысуды маңызды деп санайды. Қоғамға пайдалы жобалар, экологиялық таза өндіріс және әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған бизнес-модельдер жастар арасында кең таралуда. Әлеуметтік жауапкершілік негізінде дамыған кәсіпкерлік тұрақты әрі ұзақ мерзімді табысқа қол жеткізуге мүмкіндік береді.

3. Білім мен инновация

Білім және инновациялық ойлау жастар кәсіпкерлігінің дамуының басты факторларының бірі болып табылады. Қазіргі бәсекеге қабілетті кәсіпкерлік орта технологиялық жетістіктерді және жаңа шешімдерді үнемі енгізуді талап етеді. Осыған байланысты жастар өздерінің біліктілігін арттырып, заманауи трендтерді меңгеруге ұмтылады. Мемлекеттік бағдарламалар аясында жастарды қолдауға, олардың білімін жетілдіруге және стартап жобаларын жүзеге асыруға бағытталған бастамалар іске асырылуда.

4. Отбасы және әлеуметтік қолдау

Отбасы мен достарының қолдауы жастар кәсіпкерлігіне оң әсерін тигізеді. Отбасы тарапынан көрсетілетін моральдық және материалдық қолдау жастарға өз ісін ашуда сенімділік береді. Сонымен қатар, жастар көбінесе жақын ортасының тәжірибесіне сүйенеді, бұл олардың кәсіпкерлік саласында этикалық қағидаларды ұстануына ықпал етеді.

5. Рухани және моральдық құндылықтар

Рухани-адамгершілік құндылықтар кәсіпкерлік қызметтің этикалық негізін айқындайды. Әділдік, адалдық және сенімділік сияқты қағидалар жастар кәсіпкерлігінде ерекше маңызға ие. Рухани құндылықтар жастарды ұзақ мерзімді табысқа жетелейтін тұрақты әрі әділетті бизнес модельдерін қалыптастыруға ынталандырады.

Жалпы, жастар кәсіпкерлігінің әлеуметтік-мәдени құндылықтары олардың бизнес жүргізу стилін, қоғамдағы орнын және экономикалық белсенділігін анықтайды. Ұлттық мәдениетті сақтау, әлеуметтік жауапкершілікті арттыру, білім мен инновацияны дамыту, сондай-ақ отбасы мен рухани құндылықтарға сүйену жастар кәсіпкерлігінің табысты дамуына ықпал етеді. Жастардың кәсіпкерлік белсенділігін арттыру үшін мемлекеттік бағдарламалар мен білім

беру жүйесін жетілдіру маңызды рөл атқарады, бұл өз кезегінде елдің әлеуметтік-экономикалық дамуына оң әсер етеді.

Қорытындылай келе, жастар кәсіпкерлігі заманауи экономикалық жүйенің маңызды элементі ретінде қарастырылады және оның қалыптасуы әлеуметтік-мәдени құндылықтармен тығыз байланысты. Ұлттық дәстүрлер, әлеуметтік жауапкершілік, білім мен инновация, отбасы қолдауы мен рухани-адамгершілік құндылықтар жастардың кәсіпкерлік белсенділігін арттырушы негізгі факторлар болып табылады. Кәсіпкерлік мәдениетінің дамуы жастардың экономикалық дербестігін қалыптастырып қана қоймай, қоғамдағы әлеуметтік тұрақтылық пен инновациялық өсуді қамтамасыз етеді. Мемлекеттік бағдарламалар мен білім беру жүйесін жетілдіру жас кәсіпкерлердің әлеуетін тиімді жүзеге асыруға ықпал етіп, елдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуына серпін береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Электронды ресурс: <https://egemen.kz/article/315652-biznestegi-dgastar-belsendi-me>.
2. Левкин Н.В. Современные тенденции управления культурой в системе предпринимательства / под ред. профессора А.И. Добрынина. Петрозаводск: Изд-во ПетрГУ, 2009.
3. Вебер М. Избранные произведения / пер. с нем. М.: Прогресс, 1990
4. Кон И.С. Открытие «Я». М.: Политиздат, 1978.
5. Лисовский В.Т. Духовный мир и ценностные ориентации молодежи России: учеб. пособие. СПб.: СПбГУП, 2000.
6. Масалов А.Г. Теоретические подходы к определению сущности молодежи // Вестник МГГУ им. М.А. Шолохова. История и политология. 2012. № 2. С. 102–110.

МОЛОДЕЖНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО И СОЦИОКУЛЬТУРНЫЕ ЦЕННОСТИ В ЕГО ФОРМИРОВАНИИ

Журтыбай Айтолкын Ғанибекқызы

В этой статье обсуждается важность молодежного предпринимательства в современной экономической системе и его тесная связь с социокультурными ценностями. Молодежное предпринимательство рассматривается как средство повышения экономической активности, реализации инновационных идей и решения социальных проблем. Одним из основных факторов, влияющих на предпринимательскую деятельность молодежи, являются социокультурные ценности, их отношение и мотивация к предпринимательству. Молодежное предпринимательство основывается на национальной культуре и традициях, социальной ответственности, знаниях и инновациях, семейных и духовных ценностях. Государственные программы и системы поддержки повышают потенциал молодых предпринимателей и способствуют устойчивому развитию страны. Современное молодежное предпринимательство рассматривается как важный фактор, тесно связанный не только с экономическим, но и с социокультурным аспектами.

Ключевые слова: Молодежное предпринимательство, социально-культурные ценности, государственные программы, инновации и образование, экономическая активность.

YOUTH ENTREPRENEURSHIP AND SOCIO-CULTURAL VALUES IN ITS FORMATION

Zhurtybay A.G.

This article discusses the importance of youth entrepreneurship in the modern economic system and its close relationship with socio-cultural values. Youth entrepreneurship is considered as a means of increasing economic activity, implementing innovative ideas and solving social problems. One of the main factors affecting the entrepreneurial activity of young people is socio – cultural values, their attitude and motivation to entrepreneurship. Youth entrepreneurship is based on national culture and traditions, social responsibility, education and Innovation, family and spiritual values. State programs and support systems increase the potential of young entrepreneurs and contribute to the sustainable development of the

country. Modern youth entrepreneurship is considered as an important factor, closely related not only to economic, but also to socio-cultural aspects.

Keywords: Youth entrepreneurship, socio-cultural values, state programs, innovation and education, economic activity.

REFERENCES

1. Electronic resource: <https://egemen.kz/article/315652-biznestegi-dgastar-belsendi-me>.
2. Levkin N.V. Modern trends in cultural management in the entrepreneurship system / edited by Professor A.I. Dobrynin. Petrozavodsk: PetrSU Publishing House, 2009.
3. Weber M. Selected works / translated from German. Moscow: Progress, 1990
4. Kon I.S. Otkritie Ya. Moscow: Politizdat, 1978.
5. Lisovsky V.T. The spiritual world and value orientations of Russian youth: studies. stipend. St. Petersburg: SPbGUP, 2000.
6. Masalov A.G. Theoretical approaches to the definition of the essence of youth // Bulletin of the Moscow State University named after M.A. Sholokhov. History and political science. 2012. No. 2. pp. 102-110.